

تبیین نقش وضعیت اجتماعی-اقتصادی با میانجگری بهزیستی ذهنی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانشجویان

مژگان محمدی مهر*، علی قاسمی

چکیده

مقدمه: موفقیت تحصیلی از مهم‌ترین مشکلات فراروی نظام آموزشی دانشگاه‌ها است که بررسی عوامل تأثیرگذار بر آن اهمیت دارد. لذا مطالعه حاضر با هدف بررسی تأثیر وضعیت اجتماعی اقتصادی و بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتش انجام شد.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی همبستگی، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتش مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود. نمونه مورد نظر در این پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از کل جامعه آماری در دسترس به تعداد ۳۱۰ نفر انتخاب شده است. ابزار گردآوری اطلاعات شامل دو پرسشنامه روا و پایایی بهزیستی ذهنی میگز مای و کیز (Magyar-Mae & Keyes) و پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی اسلامی و همکاران بود. موفقیت تحصیلی بر اساس نمره معدل دانشجویان بررسی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار لیزرل (Lisrel-8.8) انجام شد.

نتایج: اثرات مستقیم زیر متغیرهای بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی به ترتیب بهزیستی روانی ۴۶٪، بهزیستی عاطفی ۲۲٪ و بهزیستی اجتماعی ۱۸٪ به دست آمد. همچنین مقادیر اثرات مستقیم وضعیت اجتماعی-اقتصادی بر موفقیت تحصیلی به ۴۷٪ بود و میزان اثرات مستقیم بهزیستی ذهنی با وضعیت اجتماعی-اقتصادی ۴۵٪ به دست آمد.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه حاضر دال بر وجود تأثیر مستقیم و معنادار متغیرهای بهزیستی ذهنی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتش بود. لذا توصیه می‌گردد به منظور موفقیت تحصیلی دانشجویان این دانشگاه به بهزیستی ذهنی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی آنان در کنار سایر مؤلفه‌های اثرگذار بر موفقیت تحصیلی توجه گردد.

واژه‌های کلیدی: بهزیستی ذهنی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی، موفقیت تحصیلی، دانشجویان

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۸؛ ۱۹(۵۸): ۵۳۳ تا ۵۴۱

مقدمه

بررسی عوامل تأثیرگذار در موفقیت تحصیلی همواره از دغدغه‌های پژوهشگران نظام تعلیم و تربیت بوده است و در مطالعات متعددی عوامل به تناسب اهمیت و تأثیر

خود شناسایی و یا طبقه‌بندی شده‌اند که در این میان دینر (Diner) و لوکاس (Lucas) مطالعه‌ای فراتحلیلی پیرامون تعیین‌کنندگان موفقیت تحصیلی انجام داده‌اند و هوش، محیط خانوادگی، تحصیلات والدین، رابطه بین والدین، انگیزش متغیرهای شخصیتی از قبیل درون‌گرایی و برون‌گرایی، روان نژندی و روان پریشی، ادراک خود و سازگاری را به عنوان عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی معرفی کرده‌اند (۱). در واقع موفقیت تحصیلی محصول نهایی فرایند یادگیری فعال است که با کمک آموزش فعالیت‌های تربیتی انجام می‌گیرد (۲). شناسایی متغیرهای

* نویسنده مسؤؤل: دکتر مژگان محمدی مهر (دانشیار)، گروه علوم آزمایشگاهی،

دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش (آجا)، تهران، ایران.

m.mohammadimehr@ajajums.ac.ir

علی قاسمی، (پژوهشگر)، دانشگاه علوم پزشکی ارتش (آجا)، تهران، ایران، گروه تعلیم و

تربیت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

(alibm65@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۵/۱۹، تاریخ اصلاحیه: ۹۸/۱۰/۳۰، تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۱/۱۳

تأثیرگذار است وضعیت اجتماعی - اقتصادی خانواده‌ها است. در مطالعات مربوط به وضعیت تحصیلی همواره ارتباط معناداری بین عوامل موفقیت و عدم موفقیت تحصیلی با زمینه‌های خانوادگی دیده شده است. موفقیت تحصیلی به همان اندازه آموزش رسمی، محصول خانواده، جامعه و تعامل همسالان است (۱۱ و ۱۲).

موفقیت تحصیلی ضعیف یادگیرندگان از مهم‌ترین مباحث آموزشی است که مورد توجه مسئولان آموزشی در بسیاری از کشورها است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد یکی از عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تحصیلی وضعیت اقتصادی و میزان درآمد خانواده است (۱۲). مطابق نظر سازمان توسعه و همکاری اقتصادی موفقیت تحصیلی نه تنها به عوامل مرتبط با دانشگاه؛ بلکه به محیط اجتماعی - اقتصادی که دانشجویان در آن رشد می‌کند، وابسته است. یک اجماع عمومی در این زمینه وجود دارد که دانشجویان بی سرپرست در مقایسه با دانشجویان عادی موفقیت تحصیلی پایینی دارند (۱۳).

یکی از اولویت‌های پژوهشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش در حوزه بهزیستی ذهنی، موفقیت تحصیلی دانشجویان بود و از آنجایی که این دانشجویان با توجه به شرایط پذیرش که به صورت بورسیه پذیرش می‌شوند و زندگی شبانه روزی در محیط نظامی دانشگاه علوم پزشکی ارتش دارند لذا در مقایسه با دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی ارتش شرایط متفاوت روانی و اجتماعی را تجربه می‌کنند. پس با عنایت به این موضوع و با توجه به تحقیقات محدود در زمینه بررسی عوامل بهزیستی ذهنی و وضعیت اقتصادی - اجتماعی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی پژوهش حاضر طراحی شد تا به بررسی نقش بهزیستی ذهنی و وضعیت اقتصادی - اجتماعی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتش در قالب یک مدل علی پرداخته شود.

روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل تمام دانشجویان دانشگاه علوم

مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانشجویان برای سیاست‌گذاران و مسئولان آموزشی از اهمیت بالایی برخوردار است. چنین تحلیل‌هایی، اطلاعات اساسی را در اختیار مسئولان آموزشی قرار می‌دهد که در تعیین سیاست‌های آموزشی بهینه، کارایی دارد.

تحقیقاتی نیز به بررسی رابطه بهزیستی ذهنی، شادکامی و سلامت روان با موفقیت تحصیلی دانشجویان پرداخته‌اند (۳ تا ۶).

تقریباً بیش‌تر تحقیقات بر وجود رابطه معنادار میان دو متغیر تأکید دارند. محققان خاطر نشان می‌کنند عوامل مؤثر و دخیل در موفقیت تحصیلی عوامل فردی، عوامل درون سازمانی و عوامل برون سازمان نیست که در این میان، سلامت روانی و شادکامی را می‌توان به عنوان عوامل فردی مؤثر در موفقیت تحصیلی دانست (۷). بر اساس پژوهش‌ها دانشجویانی که احساس شادکامی و بهزیستی بالایی دارند در عملکرد تحصیلی خود فعال‌ترند و موفقیت تحصیلی بالاتری دارند.

بهزیستی ذهنی به معنای ارزیابی شناختی و عاطفی افراد از زندگی شان است که شامل تجربه هیجانانگیز خوشایند، سطوح پایین خلقیات منفی و رضایت بالا از زندگی است (۱). بهزیستی ذهنی به دنبال ارزیابی‌های مثبت و منفی درباره نحوه تجربه کردن زندگی توسط مردم است. این ارزیابی ذهنی شامل دو بعد عاطفی و شناختی است. بهزیستی ذهنی افراد را از راه‌های مختلف اندازه می‌گیرند که شامل قضاوت شناختی و واکنش‌های عاطفی است (۸). مؤلفه‌های عاطفی بهزیستی ذهنی (در برگیرنده خلق و هیجانانگیز) شامل عاطفه مثبت و عاطفه منفی است که بیانگر ارزیابی‌ها یا واکنش‌های در حال انجام است، وقایعی که افراد در حال حاضر تجربه می‌کنند (۹). مؤلفه‌های شناختی بهزیستی ذهنی، به قضاوت ارزیابانه فرد درباره کیفیت زندگی یا رضایت از زندگی اشاره دارد. افراد می‌توانند شرایط زندگی خود را بررسی کنند، اهمیت این شرایط را مدنظر قرار دهند و سپس زندگی خود را در یک مقیاس با دامنه رضایت‌مندی تا نارضايت‌مندی ارزیابی کنند (۱۰).

یکی دیگر از عوامل فردی که در موفقیت تحصیلی

آمد (۱۵).

در این مطالعه، موفقیت تحصیلی بر اساس میانگین نمره معدل نیم سال‌های گذشته تا نیم سال حاضر دانشجویان مورد مطالعه (آزمودنی‌ها)، بررسی شد. البته چنین استنادی، زمینه توانمند و کاملی برای ارائه میزان موفقیت تحصیلی محسوب نمی‌شود.

ملاحظات اخلاقی در این مطالعه به طور کامل رعایت شد به این ترتیب که دو پرسشنامه بهزیستی ذهنی و پرسشنامه وضعیت اجتماعی- اقتصادی پس از آماده‌سازی و همچنین هماهنگی‌های لازم در بین شرکت‌کنندگان در مطالعه به طور تصادفی ساده توزیع گردید. اهداف پژوهش برای آنها توضیح داده شد و بعد از کسب رضایت شفاهی شرکت در مطالعه، از آنها درخواست شد با صداقت کامل و دقت به پرسشنامه‌ها پاسخ دهند، همچنین به آن‌ها این اطمینان داده شد که پاسخ‌های داده‌شده محرمانه خواهند بود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های توصیفی و استنباطی صورت گرفت. نرمال بودن توزیع متغیرها از طریق آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، (KST) مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی معنادار بودن ارتباط هر یک از متغیرها از ماتریس ضریب همبستگی پیرسون به کمک نرم‌افزار SPSS-20 استفاده شد. بررسی الگوی روابط بین متغیرها با روش تحلیل مسیر از طریق نرم‌افزار لیزرل LISREL-8.8 محاسبه شد.

نتایج

در این مطالعه ۳۱۰ نفر دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی ارتش شرکت کردند. نرخ بازگشت پرسشنامه ۹۷ درصد بود. در نهایت ۳۰۰ پرسشنامه تحلیل شد. از این تعداد، ۷۰ نفر از دانشجویان دانشکده پزشکی، ۷۰ نفر از دانشکده پیراپزشکی، ۱۰۰ نفر دانشکده پرستاری و ۶۰ نفر از دانشکده دندانپزشکی در مطالعه شرکت داشتند. بر اساس نتایج مطالعه میانگین متغیر «وضعیت اجتماعی- اقتصادی» $23/27 \pm 3/03$ و متغیر «موفقیت تحصیلی» $1/05 \pm 16/82$ بود. در جدول ۱، میانگین و انحراف استاندارد متغیر بهزیستی ذهنی و هر یک از مؤلفه‌های آن

پزشکی ارتش بود که در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ مشغول به تحصیل بودند. نمونه‌گیری به صورت تصادفی طبقه‌ای بر اساس دانشکده انجام شد و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد با در نظر گرفتن ریزش ۳۱۰ نفر در نظر گرفته شدند. معیار ورود دانشجویان به مطالعه گذراندن حداقل دو ترم تحصیلی بود و ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه بود. اول پرسشنامه بهزیستی ذهنی که توسط میگز مای و کیز (Magyar-Mae & Keyes) در سال ۲۰۰۳ بر اساس مقیاس لیکرت و ارزش‌گذاری ۱ تا ۷ برای گزینه‌های (بسیار زیاد مخالفم) تا (بسیار زیاد موافقم) طراحی شده است. این پرسشنامه شامل سه حیطه بهزیستی هیجانی (۱۲ گویه)، بهزیستی روانشناختی (۱۸ گویه) و بهزیستی اجتماعی (۱۵ گویه) است. روش نمره دهی این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت از ۱ پایین‌ترین نمره تا ۷ بالاترین نمره برای هر سؤال بود. در این پرسشنامه حداکثر نمره کل ممکن ۲۸۷ و حداقل ۴۹ است که در خرده مقیاس بهزیستی هیجانی، بهزیستی روانشناختی و بهزیستی اجتماعی حداکثر نمره حاصل از نمونه موجود به ترتیب ۵۶، ۱۲۶ و ۱۰۵ و حداقل نمره به ترتیب ۱۶، ۱۸ و ۱۵ است. پایایی این پرسشنامه در مطالعاتی توسط گلستانی بخت بر اساس آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۰ و در مطالعه تمنایی فر و همکاران پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۶۳ تأیید گردیده است (۱۴۷).

دوم پرسشنامه وضعیت اقتصادی، اجتماعی، دارای ۴ مؤلفه میزان درآمد، طبقه اقتصادی، تحصیلات و وضعیت مسکن می‌باشد و مجموعاً شامل ۶ سؤال جمعیت‌شناختی و ۵ سؤال اصلی، برای بررسی وضعیت اجتماعی- اقتصادی است. سؤال‌های این پرسشنامه پنج سنج‌های لیکرت (از خیلی پایین تا خیلی بالا) و روش نمره دهی از ۱ تا ۵ بود. به این ترتیب حداکثر نمره در این پرسشنامه ۲۵ و حداقل نمره ۵ است. اسلامی و همکاران روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مذکور را توسط ۱۲ تن از متخصصین مورد تأیید قراردادند، همچنین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۰/۸۳ به دست

آورده شده است. نتایج، نشانگر آن بود که بالاترین میانگین مربوط به بعد «روان‌شناختی» بهزیستی ذهنی و کم‌ترین میانگین مربوط به بعد «عاطفی» بهزیستی ذهنی است.

جدول ۱: میانگین و انحراف استاندارد متغیر بهزیستی ذهنی و ابعاد آن

مقیاس	تعداد	حداقل	حداکثر	انحراف استاندارد
بهزیستی عاطفی	۳۰۰	۱۶	۵۸	۳۳/۴۶±۶/۶۵
بهزیستی اجتماعی	۳۰۰	۴۰	۸۲	۵۷/۵۳±۷/۵۵
بهزیستی روان‌شناختی	۳۰۰	۴۳	۸۷	۶۵/۸۲±۷/۷۶
بهزیستی ذهنی کل	۳۰۰	۱۱۹	۲۰۱	۱۵۷/۰۰±۱۶/۲۰

جدول ۲ نشان‌دهنده ماتریس همبستگی میان متغیرهای پژوهش حاضر است. نتایج حاکی از آن است که بین متغیرها همبستگی معنادار در سطح $p \leq 0.01$ وجود دارد.

جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای وضعیت اقتصادی- اجتماعی، بهزیستی ذهنی و موفقیت تحصیلی

متغیر	وضعیت اقتصادی- اجتماعی	بهزیستی عاطفی	بهزیستی روان‌شناختی	بهزیستی اجتماعی	موفقیت تحصیلی
وضعیت اقتصادی- اجتماعی	۱				
بهزیستی عاطفی	**	۱			
بهزیستی روان‌شناختی	**	**	۱		
بهزیستی اجتماعی	**	**	**	۱	
موفقیت تحصیلی	**	**	**	**	۱

(** نشانگر $P \leq 0.01$)

نتایج نشان داد بهزیستی ذهنی ۳۳ درصد توانایی پیش‌بینی موفقیت تحصیلی را دارد ($R^2 = 0.33$). علاوه بر این، نتایج نشانگر آن است که بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم و معنادار دارد ($\beta = 0.33$). همچنین نتایج t نشان داد وضعیت اقتصادی- اجتماعی ۲۸ درصد توانایی پیش‌بینی موفقیت تحصیلی را دارد ($R^2 = 0.28$). علاوه بر این، نتایج نشانگر آن است که وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم و معنادار دارد ($\beta = 0.52$).

نتایج تحلیل مسیر به روش بارون و کنی (Baron & Kenny) به کمک لیزرل نشان داد، وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم و معنادار دارد ($P = 0.001$). همچنین نتایج t نشان داد وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم و معنادار دارد ($\beta = 0.33$). همچنین نتایج t نشان داد وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم و معنادار دارد ($\beta = 0.52$).

نتایج جدول ۳ بیانگر آن است که وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر هر یک از ابعاد بهزیستی روانی، بهزیستی عاطفی و بهزیستی اجتماعی اثر مثبت معنادار دارد ($P = 0.001$).

جدول ۳: ضرایب و معناداری اثر مستقیم وضعیت اقتصادی- اجتماعی بر ابعاد بهزیستی ذهنی

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	B	آماره t	P
وضعیت اقتصادی-اجتماعی	بهزیستی روانی	۰/۳۸	۷/۲۰	۰/۰۰۰۱
وضعیت اقتصادی-اجتماعی	بهزیستی عاطفی	۰/۲۵	۴/۵۲	۰/۰۰۰۱
وضعیت اقتصادی-اجتماعی	بهزیستی اجتماعی	۰/۳۵	۶/۵۱	۰/۰۰۰۱

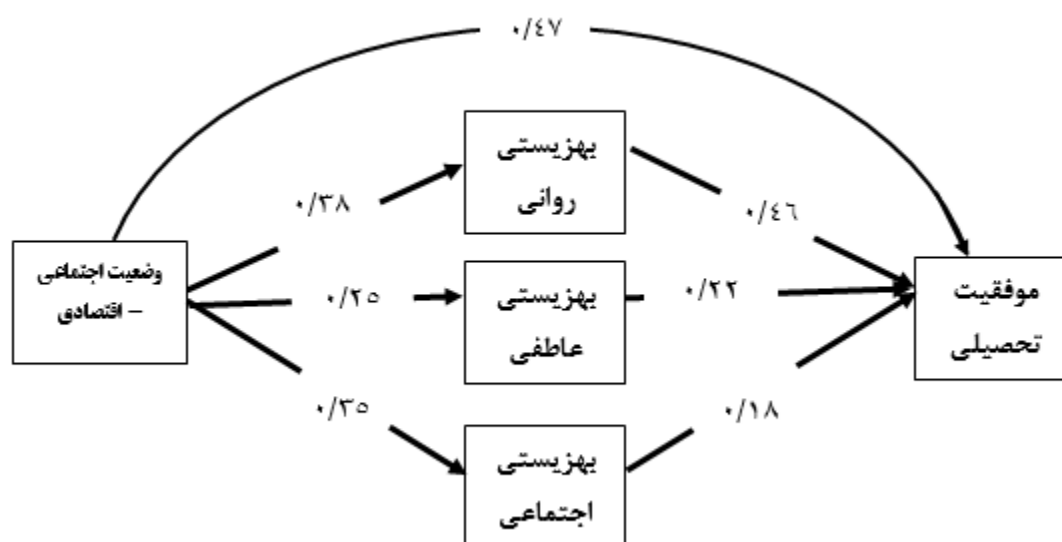
تقریب (RMSEA) استفاده شده است. با توجه به مقادیر شاخص‌های مذکور که به ترتیب برابر ۰/۹۱۳، ۰/۹۲۲ و ۰/۰۵۶ است، می‌توان گفت که مدل ساختاری طراحی شده، که در ادامه آمده است، برای برازش و بررسی روابط بین سازه‌ها معتبر و قابل قبول است.

معیارهای برازش یکی از مراحل مهم در تحلیل مدل سازی معادلات ساختاری است. در این پژوهش، برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های برازندگی تطبیقی (CFI) و نیکویی برازش (GFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای

جدول ۴: ضرایب و معناداری اثر ابعاد بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	نوع اثر	B	p
وضعیت اقتصادی-اجتماعی	موفقیت تحصیلی	مستقیم	۰/۴۷	۰/۰۰۰۱
		غیر مستقیم از طریق بهزیستی روانی	۰/۱۷	۰/۰۰۰۱
		غیر مستقیم از طریق بهزیستی عاطفی	۰/۰۵	۰/۰۰۰۱
		غیر مستقیم از طریق بهزیستی اجتماعی	۰/۱۸	۰/۰۰۰۱

نتایج جدول ۴ بیانگر آن است که وضعیت اقتصادی- اجتماعی با میانجی‌گری بهزیستی عاطفی، روان‌شناختی و اجتماعی می‌تواند موفقیت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی را پیش‌بینی کند ($P = ۰/۰۰۰۱$).

شکل ۱: مدل تحلیل مسیر

در مدل ارائه‌شده در شکل ۱، بین متغیرهای پژوهش اعم از وضعیت اجتماعی- اقتصادی و موفقیت تحصیلی

حاضر با نتایج پژوهش دی کانیک (De Coninck) و همکاران همسو است، نتایج تحقیق فوق نشان می‌دهد که پشتیبانی خانواده تأثیر مثبتی بر بهزیستی ذهنی دانشجویان دارد و این امر منجر به بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان می‌گردد (۱۶). بر اساس این پژوهش دانشجویانی که احساس شادکامی و بهزیستی بالایی دارند، در عملکرد تحصیلی فعال‌ترند و موفقیت تحصیلی بالاتری دارند.

در مطالعه حاضر نشان داده شد، متغیر وضعیت اجتماعی- اقتصادی ارتباط و همبستگی مستقیم، مثبت و معنادار، با موفقیت تحصیلی دارد. همسو با یافته‌های مطالعه حاضر، نتایج یک مطالعه پژوهشی در هند، نشان داد بین وضعیت اجتماعی اقتصادی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارشد دوره متوسطه همبستگی مثبت وجود دارد (۱۷). در تبیین این یافته پژوهش می‌توان بیان داشت که در هر دو تحقیق شرایط زندگی اقتصادی دانشجویان و وضعیت معیشتی آنان تأثیر مستقیمی بر موفقیت تحصیلی آنان دارد. همچنین نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش کیوز (kiouz) همسو است، نتایج پژوهش مذکور بیان می‌کند: که تأثیر شغل پدر بر موفقیت تحصیلی فرزندان بالا بوده است که این امر نمایانگر رابطه معنادار بین وضعیت اجتماعی- اقتصادی با موفقیت تحصیلی است (۱۸). در راستای نتایج مطالعه حاضر، نتایج پژوهش یوسفی، که با هدف تعیین ارتباط درآمد خانواده، آزمون اضطراب و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های ایران انجام گرفته است. نشان داد، درآمد خانواده دانش‌آموزان دبیرستانی می‌تواند بر روند یادگیری و سایر فعالیت‌های مدرسه و اضطراب امتحان تأثیر بگذارند. علاوه بر این، درآمد خانواده می‌تواند بر انگیزه یادگیری و همچنین توانایی توجه و تمرکز آنها در یادگیری تأثیر بگذارد و این می‌تواند منجر به نارسایی تحصیلی شود (۱۲).

در مدل ارائه شده پژوهش حاضر، در بین متغیرهای پژوهش اعم از وضعیت اقتصادی و اجتماعی و موفقیت تحصیلی با متغیر بهزیستی ذهنی رابطه غیرمستقیم وجود دارد، هرچند متغیرهای یادشده با متغیر موفقیت

با متغیر بهزیستی روان‌شناختی، عاطفی و اجتماعی رابطه غیرمستقیم وجود دارد، همچنین متغیرهای مذکور با متغیر موفقیت تحصیلی رابطه مستقیم نیز دارند.

بحث

در این مطالعه، سعی بر آن بوده است که با استفاده از مدل‌های تجزیه و تحلیل علی، اثر متغیرهای بهزیستی ذهنی و وضعیت اجتماعی- اقتصادی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان بررسی شود. علاوه بر این مدل، تلاش شد تا تأثیرگذاری این عوامل بر یکدیگر نیز مورد بررسی قرار گیرد. مدل‌های علی برازش یافته مدل نهایی پژوهش حاضر نشان‌دهنده برازش مطلوب و مناسب با داده‌های پژوهش است. مقادیر اثرات مستقیم عوامل بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی طبق مدل برازش شده مبین آن بود که بیش‌ترین میزان ارتباط عامل بهزیستی ذهنی بر موفقیت تحصیلی مربوط به بهزیستی روانی و کم‌ترین میزان ارتباط عامل بهزیستی ذهنی با موفقیت تحصیلی مربوط به بهزیستی اجتماعی بود. این بدین معنی است که این تحلیل امکان عملی بودن ایجاد مدل‌های علی معتبر را از نظر ابعاد موفقیت تحصیلی میسر ساخته است. در نتیجه بررسی کلیه شاخص‌های برازش بیان‌کننده رابطه معنادار بین بهزیستی ذهنی با موفقیت تحصیلی است. همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد بهزیستی ذهنی توانایی پیش‌بینی موفقیت تحصیلی را دارد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش ریکو (Ricco)، همسو است (۲). در تبیین این یافته پژوهش می‌توان بیان داشت که در هر دو تحقیق بیش‌ترین میزان ارتباط عامل بهزیستی ذهنی با موفقیت تحصیلی مربوط به بهزیستی اجتماعی است. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش تمنایی‌فر و همکاران همسو است. نتایج پژوهش مذکور نشان می‌دهد که هر چه فرد از سلامت روان بالاتری برخوردار باشد میزان شادکامی وی افزایش خواهد یافت و همین‌طور شادکامی فرد، سلامت روان بالاتری را برای وی به ارمغان خواهد آورد که یافته پژوهش حاضر نیز مؤید این نتیجه است (۷). نتایج پژوهش

کرد در واقع در تحقیقاتی که در زمینه موفقیت تحصیلی صورت گرفته است، عمدتاً به بررسی تأثیر یک سویه متغیرها پرداخته شده است در حالی که در این تحقیق علاوه بر بررسی تأثیر مستقیم متغیرها به تأثیر غیرمستقیم این دو متغیر بر روی موفقیت تحصیلی پرداخته شده است.

نتیجه گیری

یافته‌های این پژوهش، نشان‌دهنده رابطه مستقیم و معنادار بین بهزیستی ذهنی و وضعیت اجتماعی- اقتصادی با موفقیت تحصیلی بود. لذا بهتر است مسؤولان و متصدیان آموزشی با در نظر گرفتن برنامه‌ها و راهکارهایی در جهت تقویت و بهبود بهزیستی ذهنی و روانی دانشجویان علوم پزشکی تلاش نمایند. توصیه می‌شود، اساتید فراتر از تدریس و انتقال دانش به ارائه مشاوره، تشویق و به اشتراک گذاشتن تجربیات شخصی خود با دانشجویان در جهت ایجاد انگیزه در آنها بپردازند. همچنین پیشنهاد می‌گردد تا اساتید مشاور، دانشجویانی با مشکلات اقتصادی- اجتماعی را شناسایی نمایند و ضمن ترغیب آنها به تحصیل با همکاری و حمایت مسؤولان دانشگاه، تسهیلاتی مناسب برای بهینه سازی شرایط تحصیل آنها فراهم آورند.

قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی مصوب به شماره ۹۹۵۷۸۸ در مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش است. بدین وسیله از همه دانشجویانی شرکت کننده در این مطالعه و معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی ارتش که در انجام این تحقیق ما را یاری کردند، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

تحصیلی رابطه مستقیم نیز دارند. گفتنی است که رابطه غیرمستقیم بین متغیرهای یادشده به واسطه متغیر میانجی بهزیستی ذهنی است. نتایج پژوهش حاضر، نشانگر رابطه معنادار بین ویژگی‌های روانی (بهزیستی ذهنی) و وضعیت اجتماعی- اقتصادی (محیط خانوادگی، تحصیلات والدین، رابطه والدین) با موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارتش است. در این راستا، نتایج یک مطالعه در بین دانشجویان تازه وارد به دانشگاه لوون (Leuven) بلژیک، نشان داد، بهزیستی ذهنی دانشجویان از ابتدا تا پایان ترم اول کاهش یافته است و کیفیت ارتباط دانشجویان با والدین مادر نه پدر رابطه مستقیمی با بهزیستی ذهنی داشت (۱۶). دانکن (Duncan) و همکاران در تجزیه و تحلیل داده‌های کوهورت دریافتند شکاف درآمد خانوادگی بین دانشجویان با شرایط اقتصادی اجتماعی پایین و یادگیرندگانی با شرایط اقتصادی- اجتماعی بالا مقدار قابل توجهی از شکاف موفقیت تحصیلی بین این دو گروه را به خود اختصاص داده است (۱۹). مطابق الگوی مفهومی دانکن و همکاران، دانش‌آموزانی با شرایط اقتصادی اجتماعی بالاتر در مقایسه با دانش‌آموزانی با شرایط اقتصادی- اجتماعی پایین تر، دسترسی بیشتری به مدارسی با کیفیت بالا دارند که باعث تقویت مهارت‌های مهم مرتبط با آموزش در آنها می‌شود در حالی که دانش‌آموزانی با شرایط اقتصادی- اجتماعی پایین والدین، ممکن است توان دسترسی به چنین منابعی را نداشته باشد (۱۹).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر کم بودن تعداد حجم نمونه است، برای به دست آوردن نتایج قابل تعمیم، نیاز به مطالعه با حجم نمونه بیشتر در دانشگاه‌های مختلف است. از نقاط قوت این مطالعه می‌توان به بررسی تأثیرات چندجانبه عوامل مهم فردی (وضعیت اجتماعی- اقتصادی و بهزیستی ذهنی) بر موفقیت تحصیلی دانشجویان اشاره

منابع

1. Diner E, Lucas RE. Subjective Emotional Well-Being. In: Lewis M, Havilland M, editors. Hand book of Emotional. 2nd ed. Gilford: New York; 2000.
2. Ricco RB, Mccollum DG, Schuyten S. College Mothers Academic Achievement Goals As Related To Their Children's Attitudes Toward Learning. Social Psychology of Education. 2003; 6(4): 325-347.

3. Huang Ch. Achievement Goals and Achievement Emotions: A Meta analysis. *Educ Psychol Rev.* 2011; 23: 359-388.
4. Clair A. The Relationship Between Parent's Subjective Well-Being and the Life Satisfaction of Their Children in Britain. *Child Indicators Research.* 2012; 5(4): 631-650.
5. Heidarzadegan AR, Mashhadi Abbasi F. [Rabete Shadi va Neshat ba movafaghiyat Tahsili Daneshjuyan Daneshgah Sistan va Balochestan]. *Iranian Journal of Culture in The Islamic University.* 2012 ; 1(1): 69-83 .[Persian]
6. Kohoulat N, Jowkar B. [Rabete Moalefeh hay Haejani va Shadi ba Movafaghiyat Tahsili]. *Iranian Journal of Culture in The Islamic University.* 2012; 1(1): 1-14.[Persian]
7. Tamanaifar MR, Salami Mohammadabadi F, Dashtbanzadeh S. [Rabete Salamat Ravan va Shadkami ba Movafaghiyat Tahsili]. *Iranian Journal of The Knowledge Studies in The Islamic University.* 2011; 15(2): 263-66. [Persian]
8. Wills E. Spirituality and Subjective Well-Being: Evidences for a New Domain in the Personal Well-Being Index. *Journal of Happiness Studies.* 2009; 10: 49-69.
9. Pavot W, Diener E. The subjective Evaluation of well-being adulthood: Findings and Implications. *Ageing International.* 2004; 29(2): 113-135.
10. Taghiloo S. [A Structural Equation Modeling Approach to Investigate the Relationship between Personality Traits, Social Responsibility Pattern and Subjective Well-Being Pattern in Male and Female Students] [dissertation]. Tehran: Islamic Azad University Central Tehran; 2009. [Persian]
11. Engin-Demir C. Factors influencing the academic achievement of the Turkish urban poor. *International Journal of Educational Development.* 2009; 29(1): 17-29.
12. Yousefi F, Redzuan M, Bte M, Bte Juhari R, Abu Talib M. The Effects of Family Income on Test-Anxiety and Academic Achievement among Iranian High School Students. *Asian Social Science.* 2010; 6(6): 89-93
13. Siqueira AC, Dell'Aglio DD. Institutionalized children and adolescents: academic achievement, life satisfaction and social support network. *Psicologia Teoria e Pesquisa.* 2010; 26(3): 407-415.
14. Golestani B. [Presentation of a model of mental well-being and happiness in the population of Tehran] [dissertation]. Tehran: Alzahra University; 2006. [Persian]
15. Eslami A, Mahmoudi A, Khabiri M, Najafiyan SM. [The Role of Socioeconomic Conditions in The Citizens' Motivation for Participating in Public sports]. *Quarterly Journal of Applied Research in Sport Management.* 2013; 2(3): 89-104. [Persian]
16. De Conincka D, Matthijsa K, Patrick L. Subjective well-being among first-year university students: A two-wave prospective study in Flanders, Belgium. *Student Success.* 2019; 10(1): 33-45.
17. Islam MR, Khan Z. Impact of Socio-economic Status on Academic Achievement Among the Senior Secondary School Students. *Educational Quest: An Int. J. of Education and Applied Social Science.* 2017; 8(2); 1-7.
18. Reis Dana FL, (Translator). [The Word of Learning at School]. Kiouz JP, (Author). 2nd ed. Tehran: Institute of Education; 2001. [Persian]
19. Duncan GJ, Kalil A, Ziol-Guest KM. Increasing Inequality in Parent Incomes and Children's Schooling. *Demography.* 2017; 54(5): 1603-1626.

Explaining the Role of Socioeconomic Status by Mediating Mental Well-being in Predicting Students' Academic Success

Mojgan Mohammadimeh¹, Ali Ghasemⁱ²

Abstract

Introduction: Academic Success is one of the important problems facing the higher education stakeholders and it seems important to consider the factors that influence academic success. This study endeavored to investigate the socioeconomic status and mental well-being on the academic success of the students of AJA Medical University.

Methods: This study is a descriptive Correlation. The population were students of AJA Medical University were studying in the academic years 2015-2016. The sample in this study was selected using stratified sampling random method from the population of 310 people. The data collection instrument was mental health and social-economic status questionnaire. Academic success was assessed based on the students' average scores. Data analysis was done through SPSS (Version 20) and Laser (Version 8.8).

Results: The results of path analysis indicated the direct effects of the sub-variables of mental well-being, respectively, psychological well-being 0/18, emotional well-being 0/22, and social well-being 0/18. The results of path analysis showed direct effects under the subjective well-being variables are 0.46 psychological well-being, 0.22 emotional well-being and 0.18 social well-being, respectively. Subjective well-being with socio-economic status is 0.45

Conclusion: The results of data path analysis indicated direct and significant effects of mental well-being and socioeconomic status on academic success among military students at AJA University of Medical Sciences. Therefore, it is recommended for the military medical university authorities to consider the students' mental well-being and socioeconomic status along with other factors affecting their academic success.

Keywords: Mental well-being, Socioeconomic Status, Academic Success, Students

Addresses:

¹ (✉) Associated Professor, Department of Laboratory Sciences, Faculty of Paramedical Sciences, Artesh University of Medical Sciences (AJA). Tehran, Iran. Email: M.Mohammadimehr@ajaums.ac.ir

² Researcher, Artesh University of Medical Sciences (AJA). Department of Education- Faculty of Humanities- Tarbiat Modarres University Tehran, Iran. Email: alibm65@yahoo.com